

LIDO STANDARTAS

Ernestas ADOMAITIS

Europos ir kitų užsienio šalių muziejininkų bendruomenė laikosi pozicijos, kad metaduomenų, gaunamų naudojant „Dublin Core“ (toliau – DC) standartą, neužtenka tam, kad būtų išsamiai apibūdinti muziejuose saugomi eksponatai, ypač meno kūriniai ir kitos muziejuose saugomos vertybės. DC standartu paremta sistema „susiaurina“ metaduomenis apie šiuos eksponatus, didžioji dalis duomenų sudedama į riboto išskirtymo elementų laukus.

SPECTRUM standarte datą apibūdinantis elementas turi tokius laukus:

- Objekto pagaminimo data;
- Rinkinio data;
- Turinio data;
- Susijusi data;
- Susijusių įvykių data.

DC standarte visi šių laukų duomenys pateikiami viename paprastame elemente. Taip pat atsitinka ir su „kas“, „kam“, „kur“ muziejinių metaduomenų elementų klasėmis. Taigi, naudojant DC, atsiranda informacijos, taip pat kaip ir sąsajų tarp skirtingų klasių ar susijusių įvykių, praradimai, todėl tampa sudėtinga sudėtinių duomenų paieška.

Italijos kultūros ministerijos 2008–2012 m. vykdomo tarptautinio kultūros paveldo skaitmeninimo ir sklaidos projekto

ATHENA darbo grupė, atlikusi tyrimą, nurodė DC standarto metaduomenų schemas trūkumus, dėl kurių nėra galimybės taikyti plėtinius ir kyla funkcinio suderinamumo problemos. Tai yra susiję su DC parenta schema.

Įgyvendinant ATHENA projektą, siekiama iš visų projekto partnerių, kurie kaupia duomenis apie eksponatus skirtingų informacinių sistemų duomenų bazėse, gautą informaciją pateikti svarbiausiame Europos kultūros paveldo portale „Europeana“ (<http://www.europeana.eu>). Kadangi DC esamų poreikių neatitiko, reikėjo sukurti naują metaduomenų schemą, tinkančią muziejiniams duomenims į elektroninius įrankius surinkti. Išanalizavus esamą situaciją Europos muziejuose, buvo priimtas sprendimas sukurti schemą, parentą esama *Museumdat* schema – LIDO („Light Information Describing Objects“).

LIDO ŠALTINIAI

LIDO nėra visiškai nauja schema. Ji sukurta remiantis įvairių Europos ir pasaulio valstybių naudojamais standartais ir jose sukaupta geriausia patirtimi. Toliau publikacijoje trumpai apžvelgiami naudoti standartai.

CDWA LITE

Standartas „CDWA Lite“ yra sukurtas J. Paulo Gatty Trusto kaip XML schema, naudojanti OAI-PMH protokolą duomenims surinkti. „CDWA Lite“ parentas meno kūrinų apibūdinimo kategorijomis (CDWA). Jis skirtas meno kūriniams ir kitiems su menu susijusiems objektams apibūdinti. Standartas susideda iš 532 didelių kategorijų ir žemesnio lygio kategorijų.

Šis standartas naudoja dviejų tipų vaizdavimo ir indeksavimo elementus:

- Indeksavimo elementus sudaro duomenys, kurie palengvina duomenų surinkimą iš duomenų bazių.
- Vaizdavimo elementai saugo duomenis žmogui suprantama tvarka.

CIDOC CRM

CIDOC CRM – darbo, kurį daugiau nei dešimt metų dirbo CIDOC dokumentavimo standartų grupė, rezultatas. Tai – ISO standartas.

CIDOC CRM yra formalus standartas, kuris apibūdina kultūros paveldo dokumentavimo sąvokas ir šių sąvokų tarpusavio sąveiką. Jo pagrindinis tikslas – su kultūriniu paveldu dirbantiems žmonėms suteikti lankstų standarto karkasą, kuriuo naudojantis galima lengvai sužymėti duomenis. Tai reiškia, kad šios srities ekspertai ir tie, kas tobulina informacines sistemas, turi galimybę šioms sistemoms nustatyti griežtus reikalavimus. Be to, šis standartas suteikia galimybę prasmingai susieti skirtingus informacijos šaltinius.

MUSEUMDAT

Standartas „Museumdat“ yra naujos LIDO XML telkimo schemos, kuri buvo sukurta ATHENA projekto įgyvendinimo metu, pamatinis standartas. Tai XML telkimo standartas, kuris yra optimizuotas sudėtingų muziejinių duomenų paieškai, gavimui ir pateikimui. Tam tikrais būdais duomenys gaunami iš organizacijos katalogų valdymo sistemos ir publikuojami išorinėse prieigose. Tai įgyvendinta naudojant „CDWA Lite“ ir CIDOC CRM.

Labiausiai „CDWA Lite“ schemos reikėjo toliau vystant Vokietijos kultūros portalus. Šią schemą buvo nuspręsta pertvarkyti tam, kad atsirastų galimybė ją panaudoti telkiant duomenis iš įvairių šaltinių. Privalomi elementai buvo sumažinti iki:

- objekto / darbo tipas;
- pavadinimas arba objekto vardas;
- įrašas su unikaliu numeriu ir šaltiniu.

Standarte „Museumdat“ elementai buvo papildyti naujais atributais. Šis standartas buvo suderintas su CIDOC CRM, kurio išskirtinumas – įvykiais paremtas informacijos apibūdinimas. Aprašomi elementai suskirstyti į šias kategorijas: klasifikacija, identifikacija, apibūdinimas, įvykiai, ryšiai.

Standartas „Museumdat“ sėkmingai naudojamas BAM portale Vokietijoje.

SPECTRUM

Paskutinis standartas, naudotas kuriant LIDO, yra SPECTRUM, kuris iki šiol buvo plačiai naudojamas Jungtinėje Karalystėje. Jis susideda iš dviejų pagrindinių dalių: procedūros ir informacijos reikalavimai.

Procedūros apibūdina geriausias rinkinių valdymo praktikas 21 skirtinga veikla, kurios dažniausiai naudojamos organizacijoje saugomoms kolekcijoms.

Informacijos reikalavimai yra informacijos vienetai, kuriuos reikia įrašyti ir prižiūrėti. Jais naudojantis dokumentuojamos procedūros ir rinkiniai.

Iš SPECTRUM standarto į LIDO perkelti informaciniai vienetai. Tai labai pakeitė „Museumdat“ struktūrą ir priverė ATHENA darbo grupę kuriamą standartą pavadinti LIDO. SPECTRUM standartas LIDO standartui suteikė tokias galimybes:

- visų tiesiogiai susijusių esybių informaciją įrašyti kartu su kiekvienu susijusiu ryšiu – įvykiais, žmonėmis, asmenimis, organizacijomis, vietomis, objektais ir temomis;
- detaliau apibūdinti su objektu susijusias autorių teises;
- lanksčiau valdyti skirtingų kalbų duomenis.

LIDO METMENYS

LIDO yra telkimo schema (angl. *harvesting*), todėl ji nėra tinkama naudoti kaip rinkinių apskaitos pagrindas. Ji skirta pristatyti metaduomenis, esančius įstaigų, organizacijų asmenų rinkinių duomenų bazėse, portaluose ir tokiuose telkiniuose, pvz., kaip „Europeana“. LIDO nėra skirta įrašams apie eksponatų skolinimus arba įsigijimus. Jos pranašumas – įvairios aprašomosios informacijos apie muziejų eksponatus palaikymas.

Telkimo schema pasirinkta tam, kad padidintų interneto reikšmę muziejuose ir būtinybę integruoti duomenis į jung-

tinis katalogus, portalus bei palengvintų išteklių paiešką kolekcijose ir tarp sektorių (archyvų, bibliotekų, muziejų). Be to, ji pasirinkta ir dėl patogaus instrumento teikti pagrindinius duomenis apie muziejų eksponatus poreikio (iš skirtingų rinkinių, eksponatų klasių, skirtingų duomenų struktūrų ir programinės įrangos sistemų).

LIDO susideda iš sujungtų „surinktų“ ir „priskirtų“ elementų rūšių. Tai ir sudaro visą struktūrą. Iš CIDOC CRM LIDO paveldėjo įvykių idėją, kuri yra labai svarbi šiam standartui. Pavyzdžiui, sukūrimas, rinkinys ir panaudojimas apibūdinamas kaip įvykis, savyje turintis tokias esybes kaip data, vieta ir dalyvis. Tokiu būdu viskas gali būti nuosekliai pa-vaizduota.

LIDO struktūriniai elementai savyje turi „duomenų elementus“, kuriuose saugoma telkiama informacija ir galiausiai pateikiama vartotojui.

LIDO turi galimybę įrašyti informaciją apie šaltinio duomenis (pvz., kokioje knygoje) ir kontroliuojamus terminus (pvz., tezauro termino unikalus kodas).

LIDO įrašams apie eksponatus yra skirtos 7 skiltys:

Eksponato identifikacija (angl. *object identification*) – pagrindinė informacija apie objektą:

- pavadinimas (angl. *title*) [privalomas¹];
- įrašai (angl. *inscriptions*) – nuorašas ir / arba aprašymas;
- saugojimo vieta (angl. *repository*) – organizacija, kuriai priklauso fizinis eksponatas;
- informacija apie eksponavimą ir leidimus (angl. *display and edition information*);
- aprašymas (angl. *description*) – objekto aprašymas;
- matmenys (angl. *measurements*).

Eksponato klasifikacija (angl. *object classification*) – informacija apie eksponato tipą:

- eksponato pavadinimas (angl. *object name*) [privalomas];
- kiti eksponato klasifikavimo terminai – forma, amžius, lytis, statusas ir fazės.

Ryšiai (angl. *relation*) – eksponato ryšiai su:

- eksponato subjektu (turinio ar vizualiuoju) – sąvokos,

veikėjai, įvykiai, datos, vietos, eksponatai;

- kitais eksponatais.

Įvykis (angl. *event*) – su eksponatu susiję įvykiai, tokie kaip:

- sukūrimas (angl. *creation*);
- srities rinkinys (angl. *field collection*);
- įsigijimas (angl. *acquisition*);
- eksponavimas (angl. *exhibition*);
- naudojimas ir kt. (angl. *use, etc.*);

Kiekvienam įvykiui galima pateikti šią informaciją:

- įvykio ID (angl. *event ID*);
- įvykio tipas (angl. *event type*);
- eksponato vaidmuo įvykio metu;
- įvykio pavadinimas (angl. *event name*);
- veikėjai (asmenys ir organizacijos) (angl. *actors*);
- susijusios kultūros (angl. *cultures involved*);
- datos ir periodai (angl. *dates (or periods)*);
- vietos (angl. *places*);
- įvykio metodas (angl. *event method*);
- panaudotos medžiagos ir technika;
- kiti įvykyje buvę eksponatai;
- susiję įvykiai;
- įvykio aprašymas.

Teisės į darbą (angl. *rights work*) – informacija apie su eksponatu susijusias teises, metaduomenis ir skaitmeninius pakaitalus, kurie perduodami į paslaugos aplinką (ypač autorių teisės):

- teisių tipas (angl. *rights type*);
- teisių savininkas (angl. *rights holder*);
- teisių datos (angl. *rights dates*);
- autorystė (angl. *credit line*).

Įrašas (angl. *record*) – pagrindinė informacija apie įrašą:

- ID [privaloma];
- tipas / šaltinis;
- įrašo metaduomenys.

Ištekliai (angl. *resource*) – informacija apie skaitmeninį išteklių, kuris teikiamas į paslaugos aplinką (pvz., „Europea-

na⁴) (taip pat bet koki eksponato vaizdą (skaidres, nuotraukas, judančius paveikslėlius):

- nuoroda (angl. *link*) – išteklių URL;
- išteklių ID (angl. *resource ID*);
- ryšių tipas (angl. *relationship type*) – pvz., konservacija, istorinis atkūrimas;
- išteklių tipas (angl. *resource type*) – jo priemonės (pvz., rentgeno spinduliai);
- teisės į išteklių (angl. *resource rights*) – jeigu išteklių teisės kitos nei eksponato;
- vaizdo aprašymas (angl. *view description*);
- vaizdo tipas (angl. *view type*) – išteklių pranašumas;
- vaizdo data (angl. *view date*);
- išteklių šaltinis (angl. *resource source*) – jeigu ne eksponatą turinti organizacija;
- susiję išteklių (angl. *related resources*);
- išteklių metaduomenų vieta (angl. *resource metadata location*) – rodyklė į kitą informaciją apie išteklių.

⁴ Teikiant informaciją per ATHENA įrankį yra nustatytas kiekis privalomų elementų, kurie turi būti užpildyti, kad būtų pateikta minimali reikiama informacija.